

K Z O M B U N D L A K Ń A T
Z B A D A Ń A

Warszawa, listopad 2011

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/150/2011

**OPINIE O DEMOKRACJI
PO WYBORACH
PARLAMENTARNYCH**

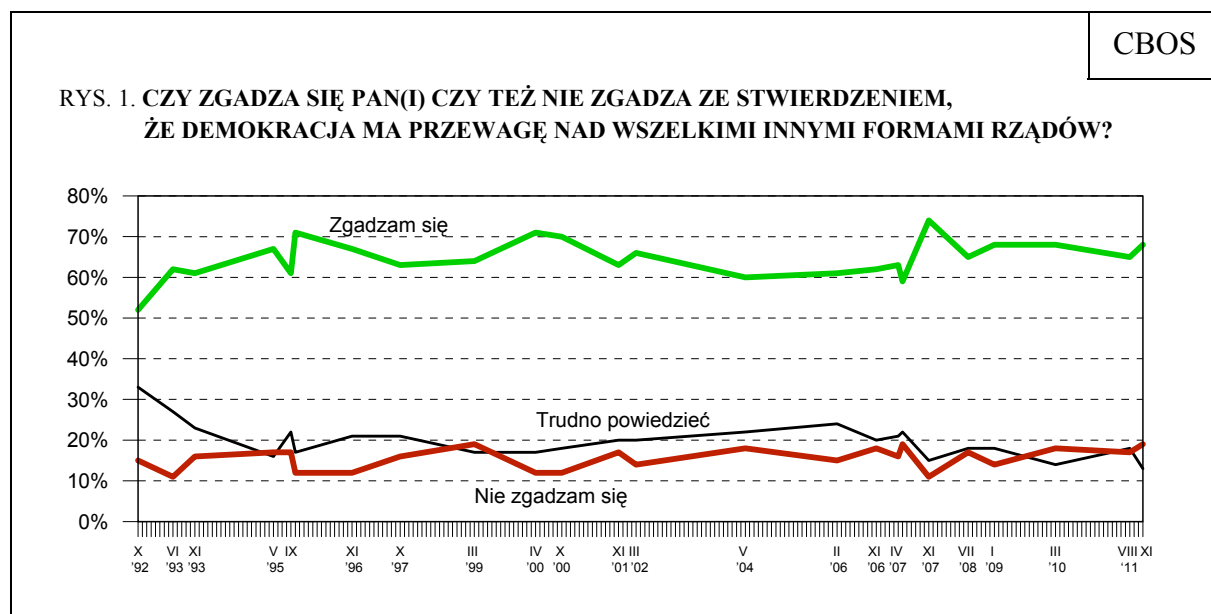

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
13 stycznia 2011 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Miesiąc po wyborach parlamentarnych zapytaliśmy Polaków o ich opinie dotyczące demokracji¹. Wcześniejsze badania na ten temat (CBOS prowadzi je niemal od dwudziestu lat), a przede wszystkim wykonany w sierpniu pomiar przedwyborczy, umożliwiają porównanie i ocenę tego, jak zmieniają się postawy wobec demokracji oraz, czy wybory w jakiś sposób na nie wpływają.

Stosunek Polaków do demokracji, odkąd go badamy, jest niezmiennie pozytywny. Po październikowych wyborach nastąpiły w tej kwestii niewielkie zmiany. Zmniejszyła się liczba osób mających do niej stosunek ambiwalentny, natomiast nieznacznie zwiększył się zarówno odsetek uważających, że demokracja ma przewagę nad innymi formami rządów (68%), jak i tych którzy nie zgadzają się z tą opinią (19%).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (258) przeprowadzono w dniach 4 – 13 listopada 2011 roku na liczącej 969 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XI '01	III '02	V '04	II '06	XI '06	IV '07	V '07	XI '07	VII '08	I '09	III '10	VIII '11	XI '11
	w procentach												
Zgadzam się	63	66	60	61	62	63	59	74	65	68	68	65	68
Nie zgadzam się	17	14	18	15	18	16	19	11	17	14	18	17	19
Trudno powiedzieć	20	20	22	24	20	21	22	15	18	18	14	18	13

Deklaracje o wyższości demokracji nad innymi formami rządów dominują we wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych. Sprzyja im szczególnie młody wiek ankietowanych (18–24 lata), wyższe wykształcenie, lepsza sytuacja materialna oraz nieuczestniczenie w praktykach religijnych. Jeśli chodzi o poglądy polityczne można zauważyć, że sceptycyzm wobec prymatu demokracji nad innymi rozwiązaniami politycznymi jest częstszy wśród osób deklarujących orientację lewicową niż centrową lub prawicową.

Najwyższy poziom aprobaty demokracji jako najlepszej formy rządów obserwujemy wśród zwolenników PO, natomiast relatywnie niższy wśród potencjalnych wyborców PiS i PSL, a także osób niezamierzających głosować w wyborach parlamentarnych. Niemniej we wszystkich wymienionych grupach aprobatą dominuje.

Tabela 2

Elektoraty partyjne*	Demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PO	84	9	7
SLD	72	26	2
Ruch Palikota	71	21	8
PiS	64	22	14
PSL	62	22	16
Niezdecydowani, czy głosować	69	13	18
Niezamierzający głosować	56	25	19

* Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

Z poglądem mówiącym, że demokracja nie jest dobrym ustrojem, ale najlepszym z istniejących, zgadza się siedmiu na dziesięciu Polaków (71%), a mniej więcej jedna szósta (17%) jest co do tego sceptyczna.

Tabela 3

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że demokracja nie jest wprawdzie dobrym ustrojem, ale nie ma ustroju lepszego?	Wskazania respondentów według terminów badań						
	XI '06	IV '07	XI '07	VII '08	III '10	VIII '11	XI '11
	w procentach						
Zgadzam się	69	70	70	66	72	67	71
Nie zgadzam się	14	13	13	16	14	13	17
Trudno powiedzieć	17	17	17	18	14	20	12

Dla ponad połowy Polaków (54%) ma znaczenie, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne. Więcej niż co trzeci respondent (37%) mówi, że jest mu to obojętne. Po wyborach parlamentarnych wzrósł odsetek nieidentyfikujących się z ustrojem demokratycznym, podczas gdy liczba osób, którym nie jest obojętna forma sprawowania władzy, się nie zmieniła.

Tabela 4

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem: dla ludzi takich jak Pan(i) nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań															
	X '92	VI '93	V '95	III '99	X '00	III '02	V '04	IX '05	XI '06	IV '07	XI '07	VII '08	I '09	III '10	VIII '11	XI '11
	w procentach															
Zgadzam się	44	44	45	41	38	49	42	50	42	43	29	37	33	41	32	37
Nie zgadzam się	36	40	45	45	47	40	43	39	44	46	58	50	53	48	53	54
Trudno powiedzieć	20	15	10	14	15	11	15	11	14	11	13	12	14	11	15	9

Obojętność wobec typu rządów jest relatywnie częstsza wśród badanych w wieku 45–54 lata i wśród najstarszych, a także wśród mieszkańców małych miast, ludzi mających wykształcenie podstawowe i zasadnicze zawodowe, uzyskujących niskie dochody oraz źle oceniających własną sytuację materialną.

We wszystkich analizowanych elektoratach partyjnych przeważają ankietowani, którym typ rządów nie jest obojętny. Brak identyfikacji ze sferą polityki jest wyraźnie częstszy wśród osób niemających reprezentacji na scenie politycznej: niezamierzających głosować i niezdecydowanych.

Tabela 5

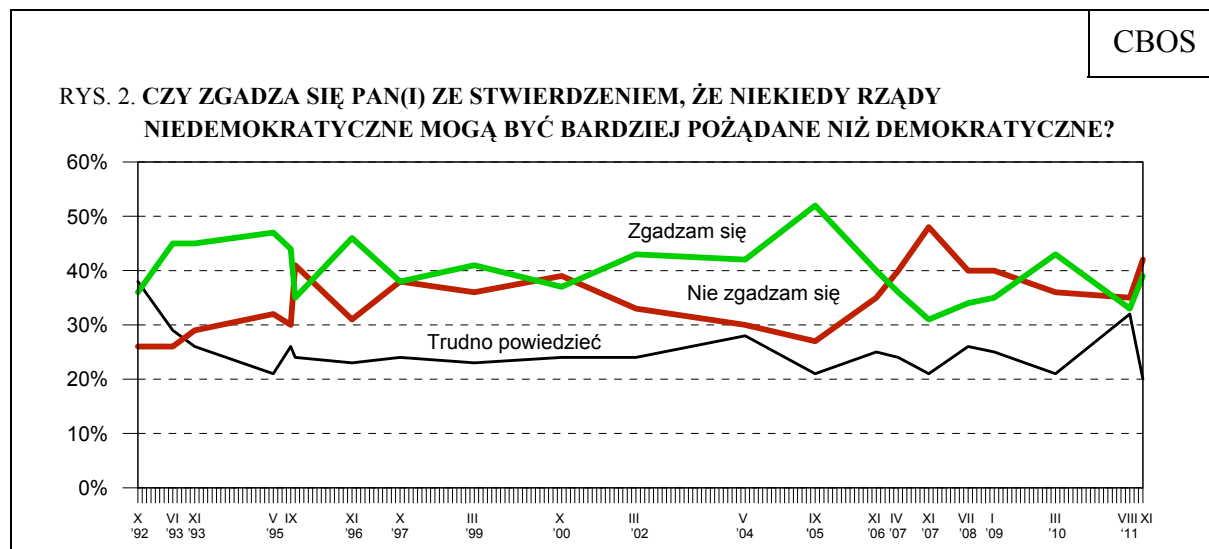
Elektoraty partyjne*	Dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
SLD	35	60	5
Ruch Palikota	34	64	2
PSL	31	57	12
PO	29	68	3
PiS	27	61	12
Niezdecydowani, czy głosować	43	44	13
Niezamierzający głosować	48	41	11

* Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

Polacy są mocno podzieleni jeśli chodzi o dopuszczalność rządów niedemokratycznych. Niemal tyle samo osób zgadza się, że w niektórych sytuacjach mogą być one lepsze od rządów demokratycznych (38%), ile odrzuca taki scenariusz (42%). W stosunku do badania przeprowadzonego w sierpniu odnotowujemy wzrost obu tych grup, co wynika stąd, że zmniejszył się odsetek niemających zdania.

Tabela 6

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań											
	X '00	III '02	V '04	IX '05	XI '06	IV '07	XI '07	VII '08	I '09	III '10	VIII '11	XI '11
	w procentach											
Zgadzam się	37	43	42	52	40	36	31	34	35	43	33	38
Nie zgadzam się	39	33	30	27	35	40	48	40	40	36	35	42
Trudno powiedzieć	24	24	28	21	25	24	21	26	25	21	32	20

Przyzwolenie na rządy niedemokratyczne jest częstsze wśród mężczyzn niż kobiet. Ponadto przeważa także wśród osób w wieku 45–64 lata, mieszkańców zarówno małych (do 20 tys. mieszkańców), jak i dużych miast (101-500 tys. mieszkańców), a także wśród ludzi z wykształceniem podstawowym i zawodowym, gorzej sytuowanych, niepraktykujących religijnie oraz deklarujących orientację lewicową. Warto też odnotować, że istnieje istotny statystycznie związek między alienacją polityczną, tzn. obojętnością wobec obowiązującego typu rządów a przyzwoleniem na rządy niedemokratyczne ($r_{\text{Pearsona}}=0,51$).

W elektoratach Ruchu Palikota, PiS i PSL zdania na temat dopuszczalności rządów niedemokratycznych są mocno podzielone. Wśród zwolenników SLD i PO ponad połowa je dezaprobuje, a w grupie osób niezamierzających głosować przeważa aprobatą.

Tabela 7

Elektoraty partyjne*	Niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Ruch Palikota	46	50	4
PiS	44	43	13
PSL	43	43	14
SLD	37	55	8
PO	32	52	16
Niezdecydowani, czy głosować	36	39	25
Niezamierzający głosować	41	32	27

* Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

Ponad połowa Polaków (55%) nie zgadza się z poglądem, że rządy autorytarne są lepsze od demokratycznych. Przeciwnego zdania jest co czwarty badany (28%). Obie te grupy zwiększyły się od sierpnia za sprawą spadku odsetka niepotrafiących ustosunkować się do tej problematyki.

Tabela 8

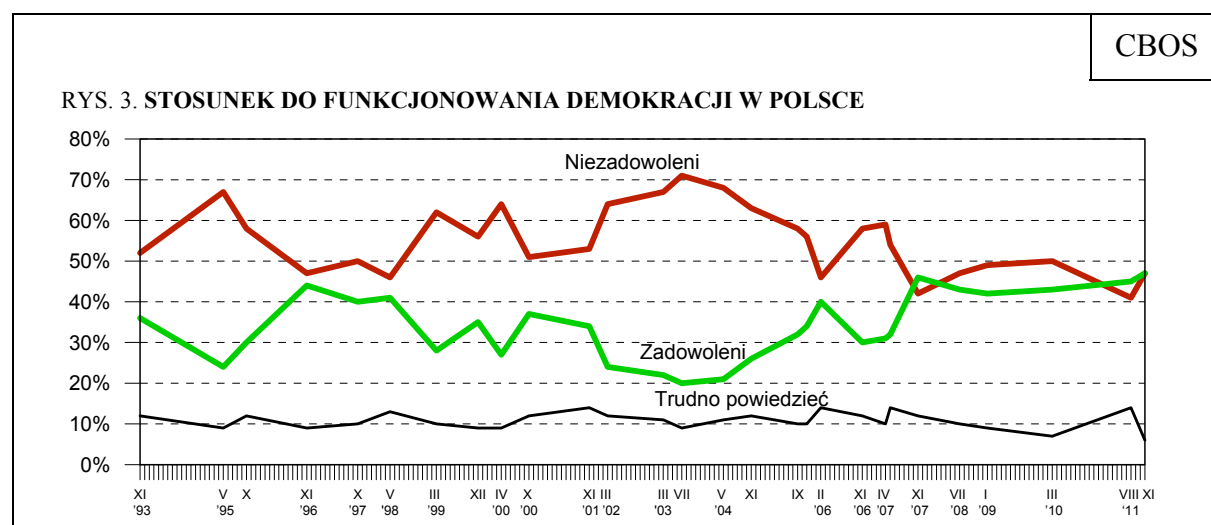
Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że rządy oparte na silnym przywództwie są zdecydowanie lepsze od demokratycznych?	Wskazania respondentów według terminów badań						
	XI '06	IV '07	XI '07	VII '08	III '10	VIII '11	XI '11
	w procentach						
Zgadzam się	29	23	18	24	33	23	28
Nie zgadzam się	45	53	62	52	48	52	55
Trudno powiedzieć	26	24	20	24	19	25	16

Przekonanie, że rządy oparte na silnym przywództwie są lepsze od demokratycznych jest wyraźnie częstsze wśród najslabiej wykształconych, znajdujących się w złej sytuacji materialnej, uczestniczących w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu, a także w grupie najmłodszych respondentów, w tym także uczniów i studentów, choć w przypadku dwóch ostatnich znaczne odsetki wyrażają jednocześnie pogląd przeciwny. Można również zauważyć, że istnieje istotny statystycznie związek między brakiem identyfikacji z ustrojem demokratycznym a aprobatą autorytarnych rozwiązań w polityce ($r \text{ Pearsona} = 0,38$).

Polacy są podzieleni jeśli chodzi o ocenę praktycznej strony demokracji – czyli jej funkcjonowania w naszym kraju. Niespełna połowę (47%) stanowią osoby z niej zadowolone i tyle samo (47%) rozczarowane nią. Przed wyborami mogliśmy obserwować rzadko występującą sytuację, kiedy to dobre oceny funkcjonowania demokracji przeważały nad negatywnymi. Po wyborach zmniejszyła się grupa niemających wyrobionego zdania na ten temat, co przełożyło się przede wszystkim na wzrost odsetka niezadowolonych i zrównanie tej grupy z dobrze oceniającymi funkcjonowanie demokracji. W porównaniu z pomiarami z ubiegłej dekady wydaje się jednak, że nie jest to dla polskiej demokracji zły wynik.

Tabela 9

Stosunek do funkcjonowania demokracji w Polsce	Wskazania respondentów według terminów badań																	
	XI '01	III '02	III '03	VII '03	V '04	XI '04	IX '05	XI '05	II '06	XI '06	IV '07	V '07	XI '07	VII '08	I '09	III '10	VIII '11	XI '11
	w procentach																	
Zadowoleni	34	24	22	20	21	26	32	34	40	30	31	32	46	43	42	43	45	47
Niezadowoleni	53	64	67	71	68	63	58	56	46	58	59	54	42	47	49	50	41	47
Trudno powiedzieć	14	12	11	9	11	12	10	10	14	12	10	14	12	10	9	7	14	6

Zadowoleniu z działania demokracji sprzyjają przede wszystkim: wyższe wykształcenie, zamieszkiwanie w największych aglomeracjach miejskich, wysokie zarobki i ogólnie – dobra sytuacja materialna. Z kolei niezadowoleni to najczęściej osoby o najniższych dochodach, znajdujące się w złej sytuacji materialnej, a także praktykujący religijnie kilka razy w tygodniu. O funkcjonowaniu demokracji w Polsce pozytywnie wypowiadają się przeważnie osoby o poglądach centrowych i prawicowych, natomiast krytycy stanowią większość wśród deklarujących orientację lewicową. Zadowolenie z demokracji ma związek z przekonaniem, że jest ona najlepszą formą rządów oraz że jest ustrojem niedoskonałym, ale najlepszym z możliwych (r Pearsona wynosi w obu przypadkach 0,33). Niezadowolenie współwystępuje w pewnym stopniu z obojętnością wobec obowiązującego typu rządów (r Pearsona=0,14), gotowością do zaakceptowania w pewnych okolicznościach odejścia od demokracji na rzecz niedemokratycznych form rządzenia (r Pearsona=0,15) i z aprobatą rządów autorytarnych (r Pearsona=0,16).

Zadowoleni z demokratycznej praktyki stanowią wyraźną większość wśród zwolenników PO. Przeważają też wśród potencjalnych wyborców SLD i PSL. Z kolei większość sympatyków Ruchu Palikota oraz PiS jest nią rozczarowana. Niezadowolenie dominuje ponadto w grupie badanych, którzy nie zagłosowaliby w ewentualnych wyborach i wśród niezdecydowanych co do udziału w nich.

Tabela 10

Elektoraty partyjne*	Stosunek do funkcjonowania demokracji w Polsce		
	zadowoleni	niezadowoleni	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PO	74	21	5
SLD	59	41	0
PSL	50	45	5
Ruch Palikota	46	53	1
PiS	36	59	5
Niezdecydowani, czy głosować	38	52	10
Niezamierzający głosować	34	60	6

* Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

Co czwarty respondent (25%) sądzi, że aktualne życie polityczne w Polsce sprzyja rozwojowi demokracji, i prawie tyle samo osób (27%) uważa, że jej szkodzi. Największa grupa (39%) ocenia, że obecna polityka stwarza tyle samo szans, co zagrożeń dla kształtowania się demokracji.

Tabela 11

Z którymi z wymienionych poglądów na polskie życie polityczne zgadza się Pan(i) najbardziej?	Wskazania respondentów według terminów badań											
	II '06		XI '06		IV '07		VII '08		III '10		XI '11	
	w procentach											
Obecne życie polityczne w Polsce wyraźnie zmierza do prawidłowego rozwoju pełnej demokracji	10	26	5	18	5	19	7	26	5	25	6	25
Życie polityczne w Polsce stwarza więcej szans niż zagrożeń dla prawidłowego rozwoju demokracji	16		13		14		19		20		19	
To, co się dzieje obecnie w polskiej polityce, stwarza tyle samo szans i zagrożeń dla demokracji	33		34		33		35		38		39	
Życie polityczne w Polsce stwarza więcej zagrożeń niż szans prawidłowego rozwoju demokracji	18	27	22	30	24	36	19	26	20		19	27
Życie polityczne w Polsce wyraźnie zmierza do ograniczenia demokracji	9		8		12		7		6	26	8	
Trudno powiedzieć	14		18		12		13		11		9	

O korzystnym wpływie aktualnej polityki na demokrację częściej niż inni mówią ludzie z wyższym wykształceniem, znajdujący się w dobrej sytuacji materialnej, natomiast przewagę zagrożeń najczęściej deklarują respondenci uzyskujący najniższe dochody, źle sytuowani oraz uczestniczący w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu.

Niemal połowa Polaków (49%) przewiduje, że w ciągu najbliższych dwóch lat sposób funkcjonowania demokracji się nie zmieni. Pozostali częściej spodziewają się poprawy niż pogorszenia (24% wobec 17%). Jednak w porównaniu z wynikami z 2010 roku zmniejszyła się różnica między tymi grupami: przybyło pesymistów, a ubyło optymistów.

Tabela 12

Czy sądzi Pan(i), że w ciągu najbliższych dwóch lat sposób funkcjonowania demokracji poprawi się czy ulegnie pogorszeniu?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	XI 2006	IV 2007	III 2010	XI 2011
	w procentach			
Poprawi się	30	28	27	24
Nie zmieni się	42	46	53	49
Ulegnie pogorszeniu	11	13	10	17
Trudno powiedzieć	17	13	10	10

Zarówno opinie o wpływie aktualnej polityki na kondycję polskiej demokracji, jak i przewidywania dotyczące jej najbliższej przyszłości, są w sposób istotny statystycznie związane z ogólną oceną funkcjonowania tego ustroju w Polsce (r Pearsona odpowiednio wynosi 0,44 i 0,43).

Poprawy jakości demokracji w perspektywie dwóch lat relatywnie częściej spodziewają się zwolennicy PO, natomiast w pozostałych elektoratach, a także w grupie niezdecydowanych i niezamierzających głosować, wyraźnie przeważa przekonanie, że nic się w tym względzie nie zmieni.

Tabela 13

Elektoraty partyjne*	Czy sądzi Pan(i), że w ciągu najbliższych dwóch lat sposób funkcjonowania demokracji poprawi się czy ulegnie pogorszeniu?			
	Poprawi się	Nie zmieni się	Pogorszy się	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PO	41	46	7	6
PSL	29	45	19	7
Ruch Palikota	24	55	21	0
SLD	22	53	25	0
PiS	16	53	24	7
Niezdecydowani, czy głosować	16	56	16	12
Niezamierzający głosować	16	47	25	12

* Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

Zarejestrowane w listopadzie opinie na temat demokracji są bardziej wykrystalizowane niż te odnotowane w okresie przedwyborczym; mniej jest osób, które nie potrafią ustosunkować się do poszczególnych zagadnień dotyczących demokratycznych i niedemokratycznych rozwiązań w polityce czy też ocenić kondycję polskiej demokracji. W większości badanych aspektów przełożyło się to na wzrost zarówno grup zajmujących stanowiska prodemokratyczne, jak i tych, którzy są otwarci na rozwiązania niedemokratyczne. Nieco inaczej wygląda wskaźnik zadowolenia oraz identyfikacji z ustrojem demokratycznym – w tych przypadkach przyrost odpowiednio niezadowolonych i nieidentyfikujących się z demokracją jest większy niż przyrost zajmujących przeciwne stanowiska. Wydarzenie polityczne jakim są wybory koncentrują uwagę opinii publicznej na sprawach, które umykają w codziennym funkcjonowaniu sfery politycznej, a przede wszystkim przypominają o wpływie obywateli na kształtowanie polityki państwa. Skłaniają

tym samym do myślenia o sprawach związanych z demokracją, stąd bardziej wyrobione opinie na ten temat. O ile wybory jako takie mogą być czynnikiem zwiększającym poczucie wpływu obywateli na sprawy kraju, a więc wzmacniającym postawy prodemokratyczne, o tyle ostatnie wybory – które w niewielkim stopniu zmieniły polski krajobraz polityczny, bo poza wejściem do Sejmu jednego nowego ugrupowania układ sił pozostał zasadniczo podobny – nie wzbudziły najprawdopodobniej takiego entuzjazmu, jak choćby te z 2007 roku, które w większej mierze zaspokajały społeczne zapotrzebowanie na zmiany. Niezależnie od kontekstu wyborczego warto również podkreślić, że od lat postawy wobec demokracji w Polsce są dość stabilne.

Opracował
Michał FELIKSIAK

A N E K S

Tabela 1

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem na temat demokracji: demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		68	19	13	964
Płeć	Mężczyźni	73	18	9	450
	Kobiety	63	19	17	514
Wiek	18-24 lata	78	17	4	124
	25-34	71	18	11	185
	35-44	72	14	14	142
	45-54	63	23	14	151
	55-64	69	17	14	191
	65 lat i więcej	59	21	20	171
Miejsce zamieszkania	Wieś	67	16	17	361
	Miasto do 20 tys.	69	19	12	123
	20-100 tys.	71	20	9	195
	101-500 tys. 501 tys. i więcej mieszk.	61	22	17	155
Wykształcenie	Podstawowe	57	19	24	238
	Zasadnicze zawodowe	67	17	16	232
	Średnie	69	22	8	328
	Wyższe	83	12	4	167
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	82	14	4	91
	Średni personel, technicy	82	10	8	35
	Pracownicy adm.-biurowi	77	11	12	58
	Pracownicy usług	69	23	7	70
	Robotnicy wykwalifikowani	64	25	11	109
	Robotnicy niewykwalifik.	73	7	20	56
	Rolnicy Pracujący na własny rach.	55 71	24 16	22 13	50 28
Bierni zawodowo	Renciści	54	29	17	65
	Emeryci	63	18	18	227
	Uczniowie i studenci	79	16	5	68
	Bezrobotni	67	16	17	58
	Gospodynie domowe i inni	62	26	12	49
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	72	15	13	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	72	18	10	81
	sekt. pryw. poza rolnict.	76	17	6	226
	prywatnym gosp. rolnym	52	24	24	41
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	69	15	17	127
	501-750	64	22	13	112
	751-1000	66	21	13	168
	1001-1500	68	23	9	159
	Powyżej 1500 zł	80	13	7	190
Ocena własnych war. mater.	Złe	53	25	22	126
	Średnie	63	22	15	459
	Dobre	79	13	8	380
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	66	14	20	40
	Raz w tygodniu	65	20	16	435
	1-2 razy w miesiącu	66	22	13	151
	Kilka razy w roku	72	17	11	216
	W ogóle nie uczestniczy	77	16	7	123
Poglądy polityczne	Lewica	67	25	7	149
	Centrum	74	18	8	308
	Prawica	73	19	9	283
	Trudno powiedzieć	55	15	30	225

Tabela 2

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem na temat demokracji: dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne, czy niedemokratyczne			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		37	54	9	966
Płeć	Mężczyźni	37	56	7	451
	Kobiety	37	52	10	515
Wiek	18-24 lata	33	64	3	126
	25-34	30	57	12	185
	35-44	28	63	9	142
	45-54	46	47	7	149
	55-64	41	52	8	192
	65 lat i więcej	44	44	12	171
Miejsce zamieszkania	Wieś	41	48	11	363
	Miasto do 20 tys.	45	48	8	123
	20-100 tys.	31	61	8	194
	101-500 tys.	36	55	10	156
	501 tys. i więcej mieszk.	30	66	3	130
Wykształcenie	Podstawowe	44	44	12	238
	Zasadnicze zawodowe	48	41	11	232
	Średnie	36	58	7	328
	Wyższe	16	79	6	168
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	10	85	5	91
	Średni personel, technicy	36	60	4	35
	Pracownicy adm.-biurowi	40	56	4	58
	Pracownicy usług	30	61	9	70
	Robotnicy wykwalifikowani	45	48	7	111
	Robotnicy niewykwalifik.	45	45	10	55
	Rolnicy	50	42	8	50
	Pracujący na własny rach.	30	60	9	28
Bierni zawodowo	Renciści	35	51	15	65
	Emeryci	43	46	11	228
	Uczniowie i studenci	25	72	2	68
	Bezrobotni	44	45	10	59
	Gospodynie domowe i inni	47	38	15	49
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	33	59	8	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	34	58	8	80
	sekt. pryw. poza rolnict.	32	63	5	228
	prywatnym gosp. rolnym	51	41	7	41
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	50	42	9	126
	501-750	45	47	8	114
	751-1000	38	53	9	168
	1001-1500	36	58	6	159
	Powyżej 1500 zł	25	71	4	190
Ocena własnych war. mater.	Złe	48	36	17	126
	Średnie	40	51	9	460
	Dobre	31	64	5	380
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	36	51	13	40
	Raz w tygodniu	36	55	9	437
	1-2 razy w miesiącu	37	54	8	152
	Kilka razy w roku	40	52	8	214
	W ogóle nie uczestniczy	36	56	9	123
Poglądy polityczne	Lewica	40	55	6	149
	Centrum	37	59	4	309
	Prawica	28	65	7	282
	Trudno powiedzieć	47	33	19	227

Tabela 3

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem na temat demokracji: niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		38	42	20	962
Płeć	Mężczyźni	43	42	15	448
	Kobiety	34	42	24	514
Wiek	18-24 lata	43	47	10	126
	25-34	33	44	23	183
	35-44	31	52	17	142
	45-54	47	34	19	149
	55-64	46	40	13	191
	65 lat i więcej	32	36	32	170
Miejsce zamieszkania	Wieś	36	40	24	362
	Miasto do 20 tys.	44	40	16	123
	20-100 tys.	36	49	15	192
	101-500 tys.	43	34	24	156
	501 tys. i więcej mieszk.	39	49	12	130
Wykształcenie	Podstawowe	37	34	30	237
	Zasadnicze zawodowe	44	35	21	232
	Średnie	39	44	17	326
	Wyższe	34	59	7	166
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	38	58	4	89
	Średni personel, technicy	37	52	11	35
	Pracownicy adm.-biurowi	46	40	14	58
	Pracownicy usług	36	42	22	70
	Robotnicy wykwalifikowani	53	35	12	111
	Robotnicy niewykwalifik.	37	34	28	55
	Rolnicy	43	38	19	50
	Pracujący na własny rach.	24	39	37	28
Bierni zawodowo	Renciści	45	31	24	63
	Emeryci	34	41	25	228
	Uczniowie i studenci	39	55	6	68
	Bezrobotni	30	44	26	59
	Gospodynie domowe i inni	32	37	31	48
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	44	40	16	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	46	40	14	80
	sekt. pryw. poza rolnict.	38	47	15	226
	prywatnym gosp. rolnym	40	37	23	41
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	41	37	22	126
	501-750	38	38	24	115
	751-1000	43	38	19	166
	1001-1500	39	45	16	157
	Powyżej 1500 zł	37	55	8	190
Ocena własnych war. mater.	Złe	45	30	25	126
	Średnie	41	37	22	456
	Dobre	34	52	14	380
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	30	41	29	40
	Raz w tygodniu	39	40	20	436
	1-2 razy w miesiącu	36	46	17	149
	Kilka razy w roku	36	42	21	214
	W ogóle nie uczestniczy	46	42	13	123
Poglądy polityczne	Lewica	46	43	11	149
	Centrum	36	50	14	308
	Prawica	39	48	14	281
	Trudno powiedzieć	37	23	40	225

Tabela 4

		Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem na temat demokracji: rządy oparte na silnym przywództwie są zdecydowanie lepsze od demokratycznych			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		28	55	16	964
Płeć	Mężczyźni	30	58	13	450
	Kobiety	27	53	20	514
Wiek	18-24 lata	36	53	11	126
	25-34	19	62	19	185
	35-44	24	65	11	142
	45-54	30	51	19	149
	55-64	31	58	12	192
	65 lat i więcej	34	42	24	169
Miejsce zamieszkania	Wieś	29	51	19	363
	Miasto do 20 tys.	26	60	15	123
	20-100 tys.	24	60	16	194
	101-500 tys.	33	48	19	156
	501 tys. i więcej mieszk.	30	63	7	127
Wykształcenie	Podstawowe	38	39	23	238
	Zasadnicze zawodowe	32	50	19	232
	Średnie	25	61	14	327
	Wyższe	17	77	7	166
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	20	75	5	91
	Średni personel, technicy	19	69	11	35
	Pracownicy adm.-biurowi	23	64	13	58
	Pracownicy usług	29	63	7	70
	Robotnicy wykwalifikowani	23	60	18	111
	Robotnicy niewykwalifik.	29	45	26	55
	Rolnicy	32	54	13	50
Pracujący na własny rach.	12	63	25	28	
Bierni zawodowo	Renciści	29	42	28	65
	Emeryci	33	49	18	225
	Uczniowie i studenci	38	56	6	68
	Bezrobotni	35	42	24	59
	Gospodynie domowe i inni	30	48	22	49
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	22	61	17	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	23	62	15	80
	sekt. pryw. poza rolnict.	23	65	12	228
	prywatnym gosp. rolnym	28	57	15	41
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	34	50	16	126
	501-750	37	48	15	114
	751-1000	30	54	16	168
	1001-1500	29	58	13	159
	Powyżej 1500 zł	20	72	8	188
Ocena własnych war. mater.	Złe	38	41	21	126
	Średnie	30	51	18	459
	Dobre	23	65	12	379
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	40	46	14	39
	Raz w tygodniu	27	52	20	437
	1-2 razy w miesiącu	27	61	12	152
	Kilka razy w roku	27	58	15	213
	W ogóle nie uczestniczy	33	58	10	123
Poglądy polityczne	Lewica	25	65	10	149
	Centrum	28	61	11	307
	Prawica	29	59	11	281
	Trudno powiedzieć	30	35	34	227

Tabela 5

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?			Liczba osób
		Zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		47	47	6	967
Płeć	Mężczyźni	50	46	4	452
	Kobiety	45	48	8	515
Wiek	18-24 lata	44	51	5	126
	25-34	50	44	6	185
	35-44	50	46	4	142
	45-54	42	54	4	151
	55-64	51	42	7	192
	65 lat i więcej	44	49	7	171
Miejsce zamieszkania	Wieś	40	53	7	363
	Miasto do 20 tys.	52	43	6	123
	20-100 tys.	47	47	5	195
	101-500 tys.	50	45	5	155
	501 tys. i więcej mieszk.	58	39	4	130
Wykształcenie	Podstawowe	42	51	7	238
	Zasadnicze zawodowe	45	49	6	234
	Średnie	46	49	5	328
	Wyższe	61	35	4	168
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	61	35	4	91
	Średni personel, technicy	44	51	5	35
	Pracownicy adm.-biurowi	54	38	8	58
	Pracownicy usług	57	39	4	70
	Robotnicy wykwalifikowani	41	52	7	111
	Robotnicy niewykwalifik.	41	51	7	56
	Rolnicy	40	58	2	50
	Pracujący na własny rach.	48	43	8	28
Bierni zawodowo	Renciści	40	52	9	65
	Emeryci	48	46	7	227
	Uczniowie i studenci	49	47	4	68
	Bezrobotni	41	52	7	59
	Gospodynie domowe i inni	39	61		49
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	47	46	7	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	48	48	3	81
	sekt. pryw. poza rolnict.	53	42	6	228
	prywatnym gosp. rolnym	30	68	2	41
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	31	64	5	127
	501-750	41	50	9	114
	751-1000	49	47	4	168
	1001-1500	50	46	4	159
	Powyżej 1500 zł	62	34	4	190
Ocena własnych war. mater.	Złe	30	66	3	126
	Średnie	40	53	7	460
	Dobre	61	34	4	380
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	27	61	12	40
	Raz w tygodniu	47	47	6	436
	1-2 razy w miesiącu	45	49	6	152
	Kilka razy w roku	51	42	7	216
	W ogóle nie uczestniczy	50	49	1	123
Poglądy polityczne	Lewica	43	57	1	149
	Centrum	53	43	4	309
	Prawica	51	46	3	283
	Trudno powiedzieć	37	48	15	226

Tabela 6

		Z którymi z poglądów na polskie życie polityczne zgadza się Pan(i) najbardziej?				Liczba osób
		Obecne życie polityczne w Polsce wyraźnie zmierza do prawidłowego rozwoju pełnej demokracji i stwarza więcej szans niż zagrożeń dla prawidłowego rozwoju demokracji	To, co się dzieje obecnie w polskiej polityce, stwarza tyle samo szans i zagrożeń dla demokracji	Życie polityczne w Polsce stwarza więcej zagrożeń niż szans prawidłowego rozwoju demokracji i wyraźnie zmierza do ograniczenia demokracji	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		25	39	27	10	967
Płeć	Mężczyźni	30	37	27	6	451
	Kobiety	20	41	26	13	516
Wiek	18-24 lata	22	39	34	4	126
	25-34	21	51	22	6	185
	35-44	27	41	26	5	141
	45-54	23	42	30	6	151
	55-64	31	35	26	8	192
	65 lat i więcej	22	27	24	26	171
Miejsce zamieszkania	Wieś	22	39	28	12	363
	Miasto do 20 tys.	23	37	28	12	123
	20-100 tys.	23	42	29	7	195
	101-500 tys.	32	38	22	9	156
	501 tys. i więcej mieszk.	29	41	26	5	129
Wykształcenie	Podstawowe	19	34	26	21	238
	Zasadnicze zawodowe	23	40	28	8	234
	Średnie	24	43	27	6	328
	Wyższe	35	38	24	2	168
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	39	39	20	2	91
	Średni personel, technicy	21	54	26		35
	Pracownicy adm.-biurowi	23	39	33	5	58
	Pracownicy usług	16	59	19	7	69
	Robotnicy wykwalifikowani	23	49	22	6	111
	Robotnicy niewykwalifik.	21	29	40	11	56
	Rolnicy	26	37	32	5	50
	Pracujący na własny rach.	37	34	18	11	28
Bierni zawodowo	Renciści	15	30	34	21	65
	Emeryci	28	30	25	18	228
	Uczniowie i studenci	29	41	28	2	68
	Bezrobotni	19	46	25	10	59
	Gospodynie domowe i inni	12	44	37	7	49
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	22	40	33	5	127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	20	51	20	9	81
	sekt. pryw. poza rolnict.	32	43	22	3	227
	prywatnym gosp. rolnym	19	47	32	2	41
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	23	31	36	10	127
	501-750	14	43	28	15	115
	751-1000	27	40	25	8	168
	1001-1500	22	40	28	10	159
	Powyżej 1500 zł	34	43	20	3	190
Ocena własnych war. mater.	Złe	17	28	37	18	126
	Średnie	18	44	28	10	461
	Dobre	35	37	22	7	380
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	14	26	38	22	40
	Raz w tygodniu	25	38	28	9	436
	1-2 razy w miesiącu	22	36	29	12	152
	Kilka razy w roku	24	45	22	9	216
	W ogóle nie uczestniczy	31	40	23	7	123
Poglądy polityczne	Lewica	31	37	29	2	149
	Centrum	23	48	26	4	309
	Prawica	32	33	27	7	283
	Trudno powiedzieć	14	36	26	24	226